FORSKER FORBUNDET

Utdanningsdirektoratet

Vår dato: 29.10.2026
Vår ref.: 267421/1

Innspill til Utdanningsdirektoratet om framtidas videregående opplæring

Forskerforbundet takker for muligheten til å komme med innspill. Når framtidas videregående opplæring er i støpeskjeen og det skal iverksettes endringer for å sikre at elevene i framtida blir bedre forberedte på studier i høyere utdanning, er det prisverdig at Udir har åpnet for dialog med og innspill fra UH-sektoren.

Forskerforbundets hovedbudskap er at studieforberedende opplæring må bygge på solid fagkunnskap, og gi elevene evne til faglig fordypning, kritisk vurdering og selvstendig arbeid.

Prosess og kunnskapsgrunnlag
Forskerforbundet mener flere av forslagene Udir ber om innspill og synspunkter på, er svakt eller mangelfullt begrunnet. Det foreslås omfattende endringer både i struktur og innhold, og det er svært viktig at de framtidige løsningene bygger på et oppdatert kunnskapsgrunnlag. Forskningsprosjektet KLAR2030, som nettopp skal gi et kunnskapsgrunnlag for nytt rammeverk for innhold og struktur i videregående opplæring, er ennå ikke avsluttet. For at pågående utredninger og forskning samt en grundig formell høringsrunde skal kunne inngå i beslutningsgrunnlaget, er det nødvendig å bruke litt mer tid enn Udir legger opp til. Forskerforbundet ber derfor Udir vurdere å utsette den planlagte oppstarten av ny struktur i videregående opplæring, som er satt til høsten 2030.

Felles innhold
Udir foreslår at noe innhold skal være felles og ha likt omfang for alle i framtidas videregående opplæring – uavhengig av om en er elev i et yrkesfaglig utdanningsprogram eller i en studieforberedende retning. Forskerforbundet mener det er fornuftig at noe innhold i videregående opplæring er felles for alle. Vi er derimot kritiske til premisset Udir har lagt om at felles innhold skal innebære at elever på yrkesfaglige retninger og elever på studieforberedende retninger har nøyaktig likt antall timer med like fag / likt innhold. Det kan bli krevende å oppnå enighet om hva dette innholdet skal bestå av når yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogram både har ulike formål, tradisjoner og sluttkompetanser.

Udir skriver at felles innhold skal bidra til å skape felles referanserammer og fremme skolens verdigrunnlag. Demokrati, den norske modellen, folkehelse, personlig økonomi, folkerett,

Forskerforbundet
forskerforbundet.no
Postboks 1025 Sentrum
0104 Oslo
Besøksadresse:
Tullins gate 2, Oslo
Sentralbord: 21 02 34 00
post@forskerforbundet.no

bærekraft, teknologi, likestilling og kulturarv er temaer som nevnes. Dette er i stor grad verdier og kompetanser som allerede er ivaretatt i overordnet del av Læreplanen. Forskerforbundet er av den oppfatning at dette er viktig innhold som best ivaretas gjennom opplæringen innenfor ordinære fagdisipliner. Ikke minst gjennom norskfaget og historiefaget. Kunnskap om historiske utviklingslinjer gir elevene et grunnlag for å forstå samfunnsendringer og vurdere nye utfordringer. Dette er viktig både som forberedelse til yrkesliv og til videre studier.

Udirs forslag til formålet for felles innhold er utpreget nasjonalt, der «vår kulturarv og våre tradisjoner» blir framhevet. Forskerforbundet savner det internasjonale perspektivet. Hvordan påvirkes vår samfunnsutvikling, kultur og verdier av globale forhold? Formålet bør også inkludere kunnskap om kulturelt mangfold. Formuleringen om at innholdet skal bidra til å «samle Norge» bør drøftes nærmere. Skolens oppgave er selvsagt å bidra til fellesskap, demokrati og samhørighet. Men «å samle Norge» kan leses som at opplæringa skal produsere konsensus. Videregående opplæring skal også gjøre elever i stand til å forstå uenighet, interessekonflikter, maktforhold og legitime verdimotsetninger.

Felles studieforberedende innhold

Udir foreslår at noe innhold skal være felles for alle elever som går studieforberedende retning, uavhengig av hvilken av de seks studieretningene de velger. Dette skal gi elevene kunnskap og ferdigheter som alle som skal studere videre i høyere utdanning, behøver. Forskerforbundet støtter at en del fag og innhold bør være felles for de studieforberedende retningene. Felles studieforberedende innhold må gi elevene forståelse for hvordan kunnskap blir til, begrunnes og vurderes i ulike fag. Dette må være en tydelig del av det å være studieforberedt. Det bør være tydelig hvordan fellesinnholdet bygger videre på fagene i grunnskolen, samtidig som videregående opplæring representerer økt faglig nivå, spesialisering og selvstendighet.

Elevene må få øvelse i å formulere spørsmål, bruke relevante metoder, vurdere kilder og begrunne konklusjoner. De må også lære å håndtere usikkerhet og skille mellom forskningsbasert kunnskap og udokumenterte påstander. Dette gir et grunnlag både for å mestre høyere utdanning og for å delta i et demokratisk samfunn. Formålstjenlig bruk av teknologi og digitale verktøy må også inngå som et sentralt kompetanseområde.

Forskerforbundet mener at kritisk tenkning, selvstendighet, motivasjon og mestring må utvikles på grunnlag av solid fagkunnskap innenfor de ulike fagdisiplinene elevene møter, og ikke behandles som løsrevne, generiske ferdigheter. Man må vite noe før man kan tvile på noe, og ha kunnskap om et fagfelt for å kunne avsløre usannheter. Kunnskap er også en kilde til nysgjerrighet.

Forskerforbundet støtter Udirs inngang om at studieforberedende opplæring skal forberede elevene på å møte akademia og gi elevene en forsmak på akademiske ferdigheter i og på tvers av fag. Men vi er kritiske til forslag om faginnhold som skal gi elevene «forskningskompetanse» eller lignende. Videregående opplæring bør fokuserer på faglig fordypning, analyse, tallforståelse, kildearbeid, konsentrert lesing og skriving, samt selvstendig arbeid. Å lære om forskning og forskningsprosesser er en del av Universitets- og høyskolesektorens oppgave. Forskerforbundet mener studieforberedthet bør omfatte evne til å lese lengre og krevende

fagtekster, skrive sammenhengende faglige tekster (uten hjelp av KI), arbeide selvstendig over tid, bruke faglige begreper og metoder og fordype seg i komplekse problemstillinger. Elevene trenger trening i konsentrasjon og utholdenhet. Et nytt rammeverk bør derfor sikre tid til fordypning, nødvendig faglig progresjon og samtidig motvirke fragmentering.

Nye studieforberedende retninger og timetall
Forskerforbundet tar ikke stilling til inndelingen i eller navnene på de foreslåtte seks nye studieforberedende retningene. Uavhengig av navn og inndelinger, det viktige er at de retningsgivende fagene må bidra til å gi elevene faglig fordypning, samtidig som de åpner for en viss valgfrihet som vil gi elevene motivasjon og mulighet til å forfølge egne interessefelt.

Udir foreslår at de seks ulike studieretningene skal ha lik oppbygging og likt timetall og at framtidas studieforberedende opplæring skal bygges opp av fagenheter som er like store og har likt timetall. Dette begrunnes blant annet med at det vil forenkle planleggingen av skoledagen og skoleåret dersom alle fag har likt timetall.

Forskerforbundet stiller spørsmål ved hvor hensiktsmessig det er at alle studieretninger og alle fag skal ha likt timetall. Uten å ta stilling til totalt timetall, mener Forskerforbundet at det kan være riktig å øke timetallet fra dagens studiespesialiserende programfag noe og tilsvarende senke timetallet innenfor idrett, estetiske fag etc. noe. Samtidig mener Forskerforbundet at det sentrale må være at elevene fra de ulike studieforberedende retningene faktisk blir studieforberedte, og ikke at alle retningene har nøyaktig samme timetall.

Tilsvarende er Forskerforbundet kritisk til Udirs forslag om at framtidas studieforberedende opplæring skal bygges opp av fagenheter som er like store og har likt timetall. Forskerforbundet mener det ikke kan være enklest mulig planlegging for fylkeskommunene, som skal være bestemmende for hvor mange timer elevene skal ha i ulike fag. Det avgjørende må være at de ulike fagene har et omfang som sikrer og ivaretar tilstrekkelig fordypning og progresjon.

Fremmedspråk
Udir foreslår at fremmedspråk ikke lenger skal være obligatorisk for alle, men bør være et valgfritt retningsinnhold innenfor retning for kommunikasjon, språk og medium. Det begrunnes blant annet med at språkkompetanse henger tett sammen med disse fagområdene. Forskerforbundet er kritisk til dette forslaget. Det er svært uheldig dersom fremmedspråk ikke lenger skal være noe alle elever på studieforberedende må ha.

Kjennskap til et fremmedspråk utover engelsk vil gi elevene kompetanse som er viktig både for den enkelte og for samfunnet. Det vil gi elevene bedre forutsetninger for å forstå og interagere i en global verden. Det handler om alt fra internasjonalt næringsliv, kulturutveksling, samarbeid og forståelse mellom mennesker.

Forskerforbundet vil også understreke at gjennom å lære et språk utvikler elevene språkforståelse og kunnskap om språklige strukturer, noe som er viktig kunnskap med overføringsverdi til ulke fag og arbeidsfelt. Fremmedspråk gir dessuten elevene øvelse i konsentrasjon og systematisk tenkning, noe som er sentralt i det å være studieforberedt.

Ved å gjøre det til et valgfritt fag og legge det til bare en av seks ulike studieforberedende retninger, risikerer vi en dramatisk nedgang i antallet elever som får et tilbud om eller velger et fremmedspråk. Det vil få uheldige konsekvenser for rekruttering til språkfagene i høyere utdanning. Forskerforbundet frykter en selvforsterkende nedadgående spiral, der færre elever vil være kvalifisert for å studere språkfag i høyere utdanning, noe som fører til færre lærere med fremmedspråk-kompetanse, noe som i sin tur fører til færre tilbud i vgo osv. Allerede i dag er fagmiljøene innenfor flere fremmedspråk ved flere institusjoner sårbare, og avhengige av et visst tilflyt av studenter for å kunne opprettholdes. Dersom endringene Udir foreslår blir gjennomført, vil det føre til en kraftig svekkelse av språkkompetansen i det norske samfunnet. Forskerforbundet mener det er lite som tilsier at behovet for fremmedspråkkompetanse i Norge vil bli mindre i årene som kommer. Norge blir et fattigere land dersom vi ikke lenger verken har fagmiljøer, utdanninger eller lærere som kan undervise i fremmedspråk.

Avsluttende kommentar om innhold og fag

Det er forståelig at Udir når det skal tenkes nytt rundt strukturen og innholdet i studieforberedende, ønsker at vi frigjør oss fra dagens fag og timefordeling. Forskerforbundet leser bruken av begreper som innhold, retninger, retningsinnhold, kategorier av innhold osv. som forsøk på å unngå diskusjoner der vi blir fastlåste i dagens faginndelinger og timefordelinger. Svakheten ved den oppbyggingen og begrepsbruken Udir har valgt, er at de ulike fagdisiplinene nesten er fraværende i en diskusjon om hva elevene skal lære. For Forskerforbundet vil det være avgjørende at elevene også i framtidas videregående opplæring får et godt kunnskapsgrunnlag innenfor ordinære fagdisipliner.

Med vennlig hilsen
Forskerforbundet

Steinar A. Sæther
Leder

Birgitte Olafsen
Generalsekretær

Saksbehandler: Åshild Olaussen
+47 924 65 843 | ashild.olaussen@forskerforbundet.no